

INSTITUTUL REVOLUȚIEI ROMÂNE DIN DECEMBRIE 1989

(Editori)

Alexandru GRIGORIU

Cristian CHIRCA

**Aspecte ale Revoluției române
din decembrie 1989
în presa britanică și americană**

INSTITUTUL REVOLUȚIEI ROMÂNE DIN DECEMBRIE 1989

(Editori)

Alexandru GRIGORIU

Cristian CHIRCA

**Aspecte ale Revoluției române
din decembrie 1989
în presa britanică și americană**

Editura IRRD '89

2019

Copertă și tehnoredactare: Alina VLĂSCLEANU
Redactor: Elena DIACONU

© 2019, Editura IRRD '89, București
Toate drepturile asupra acestei ediții sunt rezervate
IRRD '89.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
GRIGORIU, ALEXANDRU

**Aspecte ale Revoluției române din decembrie 1989 în presa britanică
și americană / Alexandru Grigoriu, Cristian Chirca. - București : Editura Insti-
tutului Revoluției Române din Decembrie 1989, 2019**

ISBN 978-606-8684-28-4

I. Chirca, Cristian

94

* Articolele selectate în cuprinsul volumului au fost traduse de către editori.

Introducere

În istoriografia dedicată Revoluției române din decembrie 1989, rolul mass-media a fost deseori comentat și analizat, din diferite unghiuri și perspective. În cadrul cercetărilor efectuate, un capitol special l-a constituit acela al dezinformărilor și al scopurilor pe care acestea le-au avut în desfășurarea evenimentului. Explicarea și analizarea circulației fluxului de informații și al implicațiilor lor au rolul de a facilita o mai bună înțelegere asupra impactului, și asupra importanței, pe care mass-media o are în cadrul unor astfel de fenomene istorice.

Perspectivile antagonice asupra rolului jucat de mass-media în interiorul „războiului informațional” de la acel moment creează deservicii perspectivei istoriografice asupra subiectului Revoluției române din decembrie 1989¹. Catalogate drept „adevărate patologii comunicaționale”² care au adus deservicii

¹ Istoricii Constantin Hlihor, analizând aceste implicații, face următoarele comentarii: „Analiza rolului jucat de războiul mediatic în prăbușirea regimului Nicolae Ceaușescu este utilă înțelegerii impactului pe care l-a avut factorul extern în revoluție. Mijloacele internaționale de informare au potențat atmosfera revoluționară, nu au creat-o! Asocierea simplistă ce contravine realității și jignește profund sentimentele celor care au acționat în stradă, la Timișoara, București și alte centre urbane din țară. Asemenea asocieri constituie ipoteze de lucru pentru discursurile de propagandă politică, pe suport de istorie, a celor interesați să convingă opinia publică din țară că în decembrie 1989 a fost o lovitură de stat orchestrată de securitate, de KGB, prin zecile de mii de turiști sovietici, de serviciile de informații occidentale și de unele state socialiste, de Mossad și, nu în ultimul rând, de mass-media occidentală.(...) La fel de falsă este, ca ipoteză de lucru pentru cercetarea istorică, ideea că – dacă aduci în atenție manipulările media din timpul revoluției – dorești să discolpi regimul Ceaușescu, care a fost pe „nemeritate abandonat și aruncat la lada de gunoi a istoriei doar datorită vreunei conspirații oculte ori a «minciunilor mass-media»”. Una dintre cele mai mari manipulări a avut ca obiect numărul de morți care au căzut victime represaliilor ordonate de Nicolae Ceaușescu la Timișoara. De altfel, nu numai istoricii refuză un asemenea discurs, ci și unii specialiști din media. Séverine Mizera, de exemplu, îl citează pe Bernard Poulet, care refuză să creadă „aceste teorii ale complotului”, în Constantin Hlihor, *România și șocurile geopolitice ale Războiului rece (1980-1991)*, Editura IRRD, București, 2016.

² Lucian-Vasile Szabo, *Sindromul Timișoara 1989: Adevăr și Imaginar. Strategii de comunicare mediatică într-o realitate explozivă*, Asociația Memorialul Revoluției 16-22 Decembrie 1989 Timișoara, Timișoara, 2013, <http://www.editura-memorialulrevolutiei1989.ro/wp-content/uploads/2016/05/Sindromul-Timisoara.pdf>, consultat la 26 noiembrie 2019.

idealurilor revoluției³, distorsiunile sau dezinformările de atunci au avut rolul augmentării frustrărilor la adresa „ceaușștilor”⁴ și, coroborate cu alți factori, au condus atât la căderea regimului, cât și la acapararea atenției mass-mediei internaționale⁵.

³ Lucian-Vasile Szabo realizează următoarea schemă a implicațiilor „distorsiunilor” din timpul revoluției: „1) Au existat distorsiuni uriașe în relatările despre Revoluția română, cu precădere, despre victimele represiunii de la Timișoara; 2) A existat o exacerbare a numărului de morți, aspect devenit de notorietate, dar și încercări de a minimaliza ori chiar de a trece sub tăcere existența victimelor și a suferințelor celor implicați și ale celor apropiați lor; 3) Relatările deficitare au aparținut în cel mai mare grad reprezentanților canalelor media străine, nu românești; 4) Exagerările au fost posibile ca urmare a neprofesionalismului în culegerea informațiilor și a favorizării unor prezentări senzaționaliste; 5) Mistificarea s-a datorat și unor încercări ale unor grupuri de a influența evoluția evenimentelor, aceste grupări recurgând la tehnici de manipulare a mass-mediei și a opiniei publice; 6) La Timișoara a existat o enormă suferință, o mare încrâncenare și o bucurie nestăvilă de a lupta cu regimul comunist și împotriva clanului Ceaușescu; 7) Idealurile pure ale Revoluției din decembrie 1989 rămân curate, chiar dacă multe au fost murdărite ulterior, fie și prin faptul că unele dintre ele nu au fost îndeplinite.” Și precizează că: „Revoluția română din 1989 a reprezentat o culme a comunicării mediatice. Capacitatea de a transmite informații și comentarii în direct în întreaga lume a fost dublată de o serie de erori. Exagerarea numărului de victime (morți și răniți) și a modului în care aceștia au fost brutalizați de către forțele de represiune a avut ca efect macularea idealurilor pure ale mișcării de protest, a adevărilor strigate atunci în stradă, plasând oamenii și faptele într-o nedorită cursă a senzaționalismului mediativ.” Lucian-Vasile Szabo, *Sindromul...*

⁴ „Mass-media, mai ales televiziunea română – singulară în peisajul media de profil – reda, selectiv și succesiv, imagini din piața Palatului și din Studioul 4 al televiziunii cu mesaje și personalități necunoscute, sau puțin cunoscute, manevrând cu stângăcie disimulată, pentru a stimula starea de emoție și revoltă, împotriva „ceaușștilor”. Mesajele anticomuniste explicite – și așa puține în raport cu celelalte lozinci – erau ușor estomate, către populație, strecurându-se prioritar cele anticeușșiste.” Ștefan Păun, Corneliu Mihai Lungu, Alexandru Oșca, *Revoluția Română din 1989 la București. Schimbarea Centrului de Putere*, Editura IRRD, 2015, p. 84-85.

⁵ „Revoluția din decembrie 1989 s-a produs pe fondul stării de nemulțumire a populației care nu mai putea suporta regimul la care era supusă. Bineînțeles, starea de revoltă a fost grăbită și de factori externi printre care schimbările de regim din celelalte state foste socialist – totalitare, de implicarea statelor din vest și a SUA. Un rol însemnat l-a avut însă mass-media care, prin ceea ce transmitea, contribuia la dezvoltarea unei stări de spirit ireală. Câteva exemple sunt elocvente: în timpul revoluției române a avut loc intervenția armata a SUA, în Panama. Cum orice mediatizare a conflictului din Panama a fost interzisă de către Departamentul de Stat al SUA, mass-media și-a îndreptat atenția către București, de unde a putut transmite, cu lux de amănunte, evenimentele în desfășurare”. Ionuț Cojocaru, *Rolul mass-mediei în Revoluția română din decembrie 1989*, p. 172-198, în *Clio* 1989, an III, nr.1(5)/2007, p. 194-195.

Informațiile cu privire la represiune și autorii acesteia⁶, precum și cele care priveau momentul execuției cuplului Ceaușescu⁷, sunt prezentate în mod sincron în cadrul articolelor studiate. Mai nuanțate sunt analizele ce privesc regimul condus de Nicolae Ceaușescu, noua conducere instalată la București îndată ce acesta a părăsit clădirea Comitetul Central, la 22 decembrie, dar și reacțiile externe față de prăbușirea regimului comunist, în România.

Dintre mijloacele de informare în masă, televiziunea a avut rolul esențial în desfășurarea Revoluției din decembrie 1989. Concluzia istoricului Constantin Corneanu: „Televiziunea Română va deveni cel mai important actor al Revoluției Române din Decembrie 1989 și va avea un aport decisiv la victoria și mediatizarea acesteia în întreaga lume”⁸ se regăsește și în paginile presei americane și britanice care au analizat rolul și importanța acesteia în economia evenimentului care a condus la prăbușirea regimului comunist din România.

Pentru protagoniștii Revoluției, contribuția televiziunii la victoria acesteia a fost decisivă, iar caracterul său a avut conotații pozitive. În acest sens, Silviu Brucan preciza: „Într-adevăr, Televiziunea a fost factorul decisiv al revoluției. Fiecare act important al ei a fost văzut direct pe micul ecran, de la explozia populară din Piața Palatului până la judecarea și executarea Ceaușeștilor (...) A fost prima revoluție din istorie efectuată prin și la Televiziune”⁹. Pentru alții,

⁶ Majoritatea articolelor identifică autorii represiunii cu membrii Securității. „Ieri, după căderea serii, trupele securității, loiale dictatorului, se luptau cu trupele Ministerului Apărării Naționale aflate de partea populației. **Baltimore Sun** (BS), 23 decembrie, „Situția în București e critică: lupte crâncene de stradă între unități militare care au trecut de partea rebelilor și trupe ale securității de stat, credincioase lui Ceaușescu, au continuat toată noaptea”, **BS**, 24 decembrie, „Violența care a izbucnit în România, între armată și forțele securității președintelui înlăturat, Nicolae Ceaușescu, își are Rădăcina într-o fricțiune de lungă durată între aceste două instituții” **Washington Post** (WP), 24 decembrie, Dan Morgan interviu cu Liviu Turcu, „La sfârșitul săptămânii, forțele democratice au cerut ajutor de la alte țări, în special muniție, pentru a învinge trupele securiste care luptă de partea președintelui Ceaușescu, înlăturat de la putere. După părerea secretarului Apărării, Dick Cheney, este prea devreme să se pronunțe asupra luptelor dintre forțele revoluționare care l-au dat jos pe Ceaușescu și trupele securiste, aflate de partea dictatorului”. **BS**, 25 decembrie.

⁷ În majoritatea articolelor sunt cuprinse scurte comentarii despre atitudinea cuplului Ceaușescu în fața tribunalului revoluționar, reproducând, totodată, declarațiile lor din timpul procesului. Sunt realizate, apoi, scurte descrieri ale scenei din timpul și după execuția acestora. Sugestiv este, în acest caz, titlul articolului *Ceaușescu sfidător până la capăt*, **The Fresno Bee** (FB), 27 decembrie.

⁸ Constantin Corneanu, *Victorie Însângerată. Decembrie 1989. Premisele, Izbucnirea și desfășurarea Revoluției Române din Decembrie 1989*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2014, p. 651.

⁹ Silviu Brucan, *Generația irosită. Memorii*, Editura Teșu, București, 2007, p. 227.

însă, rolul său a fost unul funest, televiziunea fiind locul de unde s-a orchestrat „lovitura de stat militară” și spațiul în care funcționa „Comandamentul operațiunii de intoxicare” care a pus la cale „diversiunea” intitulată „Revoluția la TV”¹⁰.

Presa americană a surprins valențe multiple ale Televiziunii Române. Aceasta nu a reprezentat doar un liant între „revoluție și oameni”, ci s-a transformat ea însăși în spațiu al politicii și conducerii, însușindu-și din prerogativele puterii¹¹. Mult timp, simbol al suprimării libertății de exprimare și instrument al propagandei comuniste, atent supravegheată ca urmare a conștientizării de către conducerea politică a importanței acesteia, urâtă și temută de Nicolae Ceaușescu, „gluma Europei”, aceasta a devenit în timpul protestelor, datorită facilităților oferite, „(...) principalul câmp de bătălie, sediul rebelilor, camera de control a zvonurilor și locul de întâlnire pentru formarea noii conduceri provizorii, Frontul Salvării Naționale”¹². În România rolul său a fost „central” și mai important decât acela jucat de instituțiile similare din celelalte state comuniste din Europa.¹³ Televiziunea a fost cea care a „spart liniștea represiunii” și a transmis momentul căderii dictatorului, a creat emoții și a adus „spectacolul revoluției – cu gloanțe cu tot –” în casele celor aflați în fața ecranelor, iar pentru unii, televiziunea a fost „inima revoluției”¹⁴.

Televiziunea a avut rolul determinant în transmiterea evenimentelor din România.

Importanța evenimentului a atras, însă, și atenția presei, cea din Statele Unite și Regatul Unit al Marii Britanii transmițând informații și analize interesante despre ceea ce se întâmpla în țară, la sfârșitul lunii decembrie a anului 1989.

¹⁰ Grigore Cartianu, *Crimele Revoluției*, Adevărul Holding, București, 2010, p. 200-211.

¹¹ „Pe măsură ce focurile încetează și românii încearcă să înceapă formarea unui conduceri post-Ceaușescu, aceștia observă că Televiziunea Națională Liberă și-a impropiat unele din atributele unei conduceri provizorii. «Televiziunea este sigura instituție care face legătura între revoluție și oameni», a precizat, Grațiela Rîpeanu, un editor de știri de televiziune de rang mijlociu. Mihai Lazăr, un alt editor care contribuie la selectarea informațiilor prezentate în cadrul emisiilor, a declarat: „În primele zile era vorba despre politică prin intermediul televiziunii, acum este vorba despre conducere prin intermediul televiziunii”. Joseph Albright, *The new leaders link with nation*, **FB**, 27 decembrie.

¹² Rone Tempest, *TV's role was mightier than the sword*, **FB**, 30 decembrie.

¹³ Ibidem.

¹⁴ Ibidem.

Declanșarea protestelor

Protestele începute la Timișoara au fost catalogate inițial drept „proteste”¹⁵, „demonstrații”¹⁶ sau „manifestații”¹⁷, uneori fiind folosite ambele denumiri în același paragraf¹⁸, ca apoi acestea să poarte numele de „revoltă populară”¹⁹, „ciocniri violente”²⁰, „revolta maselor”²¹, „mișcare de masă”²², „răscoală”²³, „insurecție”²⁴, „revoluție populară”²⁵, „revoltă națională”²⁶, „revoluție”²⁷ sau chiar „război civil”²⁸. Cauzele care au determinat protestele, deși aveau un caracter intern, nu au fost analizate în afara cadrului contextual, comparația având propriul ei rol în augmentarea frustrărilor și nemulțumirilor oamenilor: „Un amestec de furie, disperare și cunoaștere a ceea ce se întâmplă în alte părți i-a îmboldit pe oameni să iasă pe străzile Timișoarei, posibil și în alte orașe, și să dea jos portretele dictatorului urât și al soției sale”²⁹.

¹⁵ *Romanian riots reported to end in brutal clashes*, **International Herald Tribune (IHT)**, 19 decembrie.

¹⁶ Judy Dempsey, *România închide granițele*, **Financial Times (FT)**, 19 decembrie, apud *Revoluția Română văzută de ziariștii americani și englezi*, Editura Evenimentul, p. 7. Pentru a facilita parcurgerea aparatului critic am renunțat la precizarea titlurilor articolelor și a numelor autorilor prezente în lucrarea citată, optând doar pentru citarea lucrării și a paginii de referință.

¹⁷ Ibidem.

¹⁸ „Demonstrația de duminică pare să fi fost pornită de decizia autorităților române de a-l trimite pe pastorul László Tőkés, preot disident, luteran de origine maghiară, în exil intern. Demonstrația a început cu formarea unui zid viu în jurul casei părintelui Tőkés și s-a transformat repede într-o manifestație împotriva politicii guvernamentale”, Ibidem.

¹⁹ Edith M. Ledere, *Criticism, empathy for regicide*, **FB**, 27 decembrie.

²⁰ *Romanian riots reported ... IHT*, 19 decembrie.

²¹ *Hundreds are dead as loyalist resist*, Ibidem, 23-24-25 decembrie.

²² *The Ceaucescu house: gold, silver, art and marble bunker*, Ibidem, 29 decembrie.

²³ *National leaders hail overthrow and praise courage of protesters*, Ibidem, 23-24-25 decembrie.

²⁴ David Binder, *In Romania, the path to democracy touches on anarchy*, Ibidem, 17 ianuarie.

²⁵ „Conducătorul sovietic, Mihail Gorbaciov precum și parlamentul sovietic și-au declarat solidaritatea cu revoluția populară din România, noaptea trecută, după ce au urmărit evenimentele dramatice din București în tot cursul zilei.” *Ziariștii americani...* p. 19.

²⁶ *Bucharest fast lane art.cit.; Romanians take to streets. Crowds in Bucharest shout «the dictator as fled»*, IHT, 23-24-25 decembrie.

²⁷ Michael Dobbs, *Soviet offer no-strings aid to Romania*, Ibidem, 8 ianuarie, 1990.

²⁸ **Seattle Post (SP)**, 25 decembrie, Bruce W. Nelan, *Slaughter in the streets*, **Time**, 1 ianuarie.

²⁹ *Ziariștii americani...* op. cit., p. 11.

Sorginta declanșării protestelor la adresa regimului comunist condus de Nicolae Ceaușescu este relatată în termenii deturnării manifestațiilor de susținere față de pastorul László Tökés: „Demonstrația din Timișoara a început când populația a încercuit casa unui preot protestant, László Tökés, care, datorită vederilor sale despre drepturile minorității ungare, a fost amenințat de autorități cu deportare și închisoare. Unguri și români s-au unit într-o acțiune care a luat forma protestului împotriva regimului totalitar și a cultului personalității președintelui Nicolae Ceaușescu”³⁰. Iar modul în care autoritățile regimului au reacționat asupra demonstrațiilor a fost comparat cu ceea ce se întâmplase la Beijing, în iunie, în același an³¹. Rezultatul declanșării manifestațiilor de protest la adresa regimului condus de Nicolae Ceaușescu nu era încă definitivă „și dacă acesta nu este sfârșitul, nu încă, la momentul potrivit finalul va veni repede. Ultimul domino se clatină”³². Acest ultim domino era regimul condus de Nicolae Ceaușescu, regim care nu se bucura de cronici pozitive în cadrul articolelor britanice și americane.

Regimul condus de Nicolae Ceaușescu

Izbucnirea protestelor împotriva regimului politic condus de Nicolae Ceaușescu, a atras după sine o atenție specială a presei asupra liderului de la București și a regimului condus de acesta. Articolele inițiale s-au ferit de etichetări dure la adresa lui Ceaușescu, păstrând în continuare apelativul de președinte, la care adăugau vârsta acestuia³³. Odată cu mărirea fluxului de informații cu privire la situația din România, regimul politic și familia Ceaușescu, cu accent pe Nicolae Ceaușescu, au devenit subiecte de analiză directă pentru jurnaliștii americani și britanici. Aspectele negative au fost predominante. Refuzul liderului de la București de a adopta reformele declanșate în celelalte state socialiste din Europa,³⁴ izolarea internațională a României și asocierea acesteia cu state

³⁰ John Greenwald, *A revolution's unlikely spark*, **Time**, 1 ianuarie.

³¹ „La sfârșitul săptămânii în îndepărtatul oraș Timișoara, evenimentele duceau ecoul pieții Tiananmen”, *Ziariștii americani...* op. cit., p. 8, „În mod previzibil, Ceaușeștii au reacționat altfel decât ceilalți conducători din Europa de Est, care, sub controlul lui Gorbaciov nu au recurs la puterea armată împotriva populației, ci mai curând ca prietenii lor din Pekin. A rezultat un masacru cumplit a cărui anvergură nu este pe deplin cunoscută”. *Ibidem*, p. 10.

³² *Ibidem*, p. 8.

³³ **IHT**, „Ceausescu declares an emergency”, 21 decembrie.

³⁴ „Președintele Ceaușescu este singurul conducător din Europa de Est care a refuzat valul de reforme ce a atins celelalte țări din regiune. Regimul său, dominat în vârf de membrii familiei este cunoscut pentru abuzurile cele mai notorii ale drepturilor omului”, *Ziariștii americani...* op.

paria ale sistemului de relații internaționale,³⁵ caracterizarea regimului drept *totalitar*³⁶ și a țării drept *cel mai dur oprimată*³⁷ și *încremenită în stalinism*³⁸, cu o presă aservită regimului³⁹ și cu o populație temătoare și antrenată într-un proces de slăvire a conducătorului⁴⁰, lipsa libertății⁴¹ și izolarea țării⁴², autoritarismul și oligarhismul constituit de familia Ceaușescu,⁴³ menținerea la putere ca urmare a eliminării opoziției,⁴⁴ dar și constituirea unor forțe speciale care să-i salvardeze

cit., p. 7.

³⁵ „Ceaușescu, care la 71 de ani călătorește rar, era într-o vizită oficială la Teheran. Încerca astfel să demonstreze că regimul nu era amenințat. În același timp, această vizită era o încercare de a sparge izolarea în care îl aruncase disprețul țărilor învecinate. Din motive diferite, România și Iranul împărtășesc aceeași soartă de paria în lumea civilizată! Deci e normal să fie într-o relație de prietenie”. Ibidem, p. 9.

³⁶ „Dar poate că a venit momentul, începutul sfârșitului dictaturii demente de 24 de ani ai lui Ceaușescu, faimosul ultim domino, regimul comunist cel mai totalitar și oprimat din Europa.” Ibidem.

³⁷ „Convulsiile politice ale Europei de est au dărâmat, în fine, «ultimul domino», România, țara cea mai dur oprimată”. Ibidem.

³⁸ „Numai cu o lună în urmă, România părea o țară înțepenită în stalinism.” Ibidem, p. 11.

³⁹ „Singurul adevăr disponibil era adevărul oficial”, „Presa de propagandă era complet devotată slăvirii cultului personalității lui Ceaușescu. Arta slăvea și întărea principiile nobile ale umanismului socialist. Cu toate acestea, românii aveau acces la alte versiuni ale realității. Stațiile de radio occidentale transmiteau către România știri necenzurate, iar de-a lungul granițelor populația putea viziona emisiunile TV din Bulgaria, Ungaria, Iugoslavia și chiar URSS și descopereau că partidele comuniste în restul Europei Răsăritene s-au prăbușit și-au început să se reformeze”. Ibidem „În sistemul românesc, unde mass-media funcționa după bunul plac al regimului, era imposibil ca aceste mici explozii de curaj să se facă auzite.”, Blaine Harden, *Despite dictator's censorship «everybody knew» of changes*, IHT, 29 decembrie.

⁴⁰ „Cetățenii refuzau temători să discute cu străinii, poliția a închis puținii disidenți cunoscuți și manifestările poporului erau numai acele demonstrații controlate strict și regizate la maximum care slăveau pe Nicolae Ceaușescu, după alegerea sa unanimă, ce se aștepta, ca lider la Partidului Comunist”. Ibidem.

⁴¹ „Zeci de mii de români, care de-a lungul decadelor au fost forțați să-și ascundă credințele religioase și să celebreze Crăciunul clandestin.” SP, 25 decembrie.

⁴² „Libertatea e contagioasă. Dictatorul român, președintele Nicolae Ceaușescu a fost multă vreme conștient de acest lucru. El a luat aproape toate măsurile imaginabile pentru a izola țara și pentru a se feri pe sine și regimul său de presiuni din afară”. *Ziariștii americani...*, p. 10.

⁴³ „Ceaușescu a lucrat cu tenacitate și fără întreruperi la consolidarea întregii sale puteri în mâinile sale și ale rubedeniilor”. Ibidem, p.11.

⁴⁴ „Sub Ceaușescu, românii au fost așa de oprimați încât o opoziție capabilă de a prelua ori de a împărți puterea politică este mult mai greu de găsit decât în Cehoslovacia, Ungaria, Polonia sau Germania de Est”. *Ziariștii americani...*, p. 22.

regimul⁴⁵ realizând o adevărată „represiune orwelliană”⁴⁶, economia ruinată, înnăbușirea capitalului uman și lipsa unei vieți decente, condiția femeii în timpul regimului⁴⁷, precum și distrugerea clădirilor istorice⁴⁸ sunt câteva dintre descrierile succinte pe care le regăsim în presa engleză și americană, din acele zile.

Portretul lui Nicolae Ceaușescu – „un om mic, încrezut și neplăcut”⁴⁹ – poate fi cu greu desprins de natura regimului politic, acestea conturându-se în strânsă legătură unul cu altul, acțiunile celui dintâi afectând natura celui de al doilea. Același lucru fiind valabil și pentru binomul Ceaușescu – Partidul Comunist Român. John Kifner remarca astfel că: „Într-un anume sens, partidul comunist a fost pur și simplu o extensie a familiei Ceaușescu și a prietenilor acesteia”⁵⁰.

Odată cu amplificarea și continuarea procesului revoluționar au apărut articole care au realizat analize mai detaliate ale regimului comunist din România și a liderului acestuia. Una dintre ele a părut sub semnătura lui Dab Fisher și Harry Trimborn, în **Los Angeles Times**, și a fost preluată în paginile **The Fresno Bee**.

Conform analizei celor doi autori, Nicolae Ceaușescu s-a încălzit cu lingușelile sicofanților care l-au declarat „geniul Carpaților” și a crezut că, el singur, putea rămâne imuabil în timp ce totul în jurul său se schimba – acest fapt costându-l la final chiar viața. Acesta a construit o adevărată dinastie de familie⁵¹ și le-a cerut celor din jurul său obediență absolută, iar atunci când a simțit că regimul comunist din Europa este amenințat cu evanescență a acționat contrar

⁴⁵ „Dar Ceaușescu, care a domnit ca un maniac megaloman peste palatele monumentale construite pentru sine, a încercat să rupă România atât de sistemul capitalist din vest, cât și de țările reformate din est, a instruit o forță de securitate specială, care era gata să tragă în civili neînarmați, chiar și atunci când cauza sa părea pierdută, iar liderul fusese răsturnat”. *Ziariștii americani...*, p. 33.

⁴⁶ *Despite dictator's...art. ci, IHT*.

⁴⁷ Michaela Wrong, *A woman's painful day of life under Ceausescu*, **FB**, 30 decembrie.

⁴⁸ „Va fi mult de muncit, o economie adusă la ruină, o îngrozitoare distrugere de locuințe și clădiri, completa înnăbușire a oricărui potențial uman. Nivelul de trai sub o limită decentă privind electricitatea, combustibilul și vitaminele”. *Ziariștii americani...*, p. 23.

⁴⁹ C. L. Shulzberg, *For Romanians, a legacy of graft an bad leaders*, **IHT**, 28 decembrie.

⁵⁰ John Kifner, *Despite flood of new goods, old faces haunt Bucharest*, *Ibidem*, 29 decembrie.

⁵¹ „Opt din rudele soților Ceaușescu au fost numite membrii ai Comitetului Central al Partidului Comunist și cei cinci frați ai lui N. Ceaușescu dețineau poziții superioare în cadrul Armatei, Partidului și Guvernului. În total, aproximativ 50 de rude, fie ale lui N. Ceaușescu, fie ale Elenei Ceaușescu, se aflau în posturi superioare înainte de răsturnarea sa de la putere.” **BS**, 23 decembrie.

perceptelor enunțate în august 1968. Ceaușescu a fost caracterizat drept tiranul ce abia se putea ține pe picioare și care, în momentul de luciditate din timpul mitingului de la București, nu a putut face altceva decât să se holbeze cu gura deschisă, un bătrân confuz aflat pe picior de fugă. Independența sa în raport cu Moscova a fost considerată o prefăcătorie menită să-i asigure capital politic, iar Occidentul l-a gratulat și a ignorat totodată faptul că acesta s-a menținut la putere prin intermediul „unui crud aparat de securitate rivalizat doar de cel al Coreei de Nord”⁵².

Cei doi autori consemnează și faptul că în România condusă de Nicolae Ceaușescu „Se estima că cel puțin unul din 30 de locuitori, fie era în pușcărie, fie era exilat intern, fie era restricționat legal și juridic într-o anumită măsură”, dar și faptul că pentru a deține o mașină de scris era necesară o aprobare specială.

Contrastul dintre aspectul fizic și atitudine – „era vanitos și dictatorial”, observau cei doi jurnaliști, era întărit și de imagologia construită în jurul acestuia prin intermediul culturii.

Sloganuri care îl măguleau, precum: „Ceaușescu-România-Pace” sau „suprema întruchipare a binelui” nu țineau de cald, remarcau autorii, „într-o țară cuprinsă de penurie de alimente și alte produse, aflată sub un program de austeritate dur realizat pentru a șterge datoria externă a României.”

Despre soția acestuia, cei doi făceau următorul comentariu: „Soția sa, Elena, o fostă lucrătoare într-o fabrică de textile care căpătase reputația unui câine de pază al moralității comuniste rigid și puritan, a fost membră a Biroului Politic și prim vice premier. A fost considerată a doua cea mai importantă persoană din țară, având, virtual, controlul asupra calității de membru de partid”⁵³. În finalul articolului autorii surprind lipsa de regret pentru moartea soților și chiar bucuria pe care au resimțit-o anumite persoane în urma execuției cuplului dictatorial⁵⁴.

Jurnaliștii care au publicat în paginile **IHT** au analizat, la rândul lor, personalitatea lui Nicolae Ceaușescu și natura regimului pe care acesta îl conducea. Regimul condus de Nicolae Ceaușescu a fost considerat drept o

⁵² Dan Fisher, Harry Trimborn, *End of a despot, Ceausescu didn't change as those around him did*, **The Seattle Times**, 26 decembrie.

⁵³ Ibidem.

⁵⁴ „La sfârșit, puțini oameni din această țară au regretat moartea lui Ceaușescu. «Oh, ce vești minunate!» se entuziasmaseră un crainic neidentificat de la Radio București la scurt timp după anunțarea morții lui Ceaușescu. «Anticristul a murit în ziua de Crăciun». Ibidem Un articol al lui R.C. Longworth, apărut în Chicago Tribune și preluat în The Fresno Bee, intitulat retoric „Who will speak up for Ceausescu? Certainly not the town he grew up in – and made rich”, exprimă aceeași idee. Ibidem, 30 decembrie.

linie dură comunistă a președintelui⁵⁵. Sunt menționate și caracterizările făcute acestuia de către reprezentanți ai statelor occidentale „tiranie pătată de sânge” (Margaret Thatcher), „conducere dictatorială” (Marlin Fitzwater), „despotism”, „regim dictatorial care disprețuia ființele umane”(H.D. Genscher), „coșmar dement” (Mário Soares)⁵⁶, „autocratul comunist”, iar Ceaușescu și familia sa au fost percepuți drept „ultimii adevărați reprezentanți ai totalitarismului din Europa”⁵⁷, „un dinozaur stalinist”⁵⁸.

Cultul personalității nu a fost omis de către jurnaliștii IHT. Barry James preciza în acest sens că: „Președintele Nicolae Ceaușescu și soția sa, Elena, au construit între ei un cult al personalității neegalat niciunde în Europa de la moartea lui Stalin – un cult care era în parte stalinist, în parte fascist și în parte o bizazerie nerealistă”. Jurnalistul trece în revistă apelativele pe care le foloseau sicofanții la adresa soților Ceaușescu: „«conducător» sau «lider», «comoara gândirii universale», «conștiința trează a lumii contemporane», «Dunărea gândirii», «cel mai mare român din istorie», «Dumnezeul secular» al României ... «cea mai dreaptă femeie de pe pământ» sau «mama legendară din basmele copilăriei noastre», «mama copiilor patriei»”⁵⁹. Urmărind absurdul acestui cult al personalității, jurnalistul făcea în articolul publicat observația că: „Chiar și satul natal al lui Ceaușescu, Scornicești, din sudul României, profita de pe urma strălucirii liderului. Țăranii de aici erau aclamați drept cei mai productivi din întreaga țară”⁶⁰.

Analizând modul în care Ceaușescu a acționat în cadrul corelării politicilor interne cu cele externe, jurnalistul Joseph Fitchett, amintea că liderul de la București a suprimat opoziția și a mizat pe cartea sentimentelor antagonice profunde ale românilor față de Ungaria și a ostilității acestora față de Uniunea Sovietică. În același timp, constată Fitchett, Ceaușescu a tatonat cu prudență limitele până la care se putea distanța față de Tratatul de la Varșovia, astfel încât să își sporească popularitatea, fără, însă, a-și periclita sau pune în pericol supraviețuirea⁶¹. Însă, așa cum observa Barry James, o politică externă

⁵⁵ *Romanian riots reported ... art. cit.*

⁵⁶ *National leaders hail ... art. cit.*

⁵⁷ William Pfaff, *Suddenly, the Seeds of Revolt take root*, Ibidem, 23-24-25 decembrie.

⁵⁸ Michael Simmons, *Popular revolt begins to shake Romania, the last domino of Eastern Europe*, **The Guardian**, 20 decembrie.

⁵⁹ Barry James, *A bizarre cult of personality. dynasty's rule was marked by ruthless Repression*, IHT, 23-24-25 decembrie.

⁶⁰ Ibidem.

⁶¹ Joseph Fitchett, *An era of high hope and latent turmoil*, Ibidem, 23-24-25, decembrie.

independentă presupunea constrângeri interne: „Determinarea sa de a rămâne independent față de Moscova și față de oricare altă constrângere străină a fost întotdeauna însoțită în interiorul țării de o politică represivă nemiloasă camuflată de o retorică marxistă”⁶².

Modul nefast în care a acționat familia Ceaușescu în privința vieții sociale a românilor este comentat de W. Pfaff astfel: „Ceaușeștii au pulverizat structura socială și au transformat-o într-un mecanism social (deja) întârziat. Au promovat trădarea și minciuna unui popor care a supraviețuit generații întregi sub conducere străină prin intermediul șireteniei, duplicității și a unei pasivități calculate. Au închis oameni capabili de conducere într-o țară privată de o conducere susținută”⁶³. Același autor observă totodată că în România se instalase un „dublu limbaj, o manieră apatică, cinică, aluzivă la adresa «lui» și a «ei» și a «lor» și a muncii lor”, limbaj care era folosit inclusiv în relațiile cu străinii, o activitate care ea însăși avea nevoie de acordul poliției pentru a se realiza”⁶⁴. Iar un alt articol menționa că opresiunea era atât de „completă încât mașinile de scris trebuiau înregistrate la poliție (...). Poliția vigilentă verifica chiar și cărțile pentru copii pentru insulte imaginare la adresa familiei imperiale”⁶⁵.

O întreagă sumă de articole analizează natura implicațiilor deciziilor luate de Nicolae Ceaușescu asupra vieții societății românești. Barry James observa că: „În timp ce românii de rând erau înfomețați și tremurau în una dintre cele mai sărace țări din blocul comunist, Ceaușescu – subliniind din nou necesitatea independenței naționale – a insistat asupra unui program draconic de austeritate pentru a achita datoria națională. Născut el însuși într-o familie de țărani, a forțat un plan controversat de constrângere a țăranilor să își părăsească casele tradiționale și să se mute în orașe. Case, biserici și mănăstiri din vechiul București au fost dărâmate pentru a face loc unui monumental palat al poporului – la al cărui proiect, se spune, Ceaușeștii au avut o contribuție personală. Viața în regimul Ceaușescu – chiar și la cel mai înalt nivel – era o epurare continuă, numită în mod oficial «rotirea cadrelor». Doamna Ceaușescu era în fruntea comisei care promova sau retrograda cadrele”⁶⁶.

Măsurile economice luate de Nicolae Ceaușescu aveau consecințe asupra întregii vieți a societății, la fel și actele de cenzură. Relevant în acest sens era situația Bibliotecii Naționale, despre care Blaine Harden consemna,

⁶² *A bizarre cult ...* art. cit.

⁶³ *Suddenly, the ...* art. cit.

⁶⁴ *Ibidem.*

⁶⁵ *Reckoning in Romania*, **IHT**, 27 decembrie.

⁶⁶ *A bizarre cult ...* art. cit.

citându-l pe Spînu Virgil, că: „Biblioteca nu a mai primit valută forte pentru achiziționarea cărților străine, de acum 10 ani. Ultima sa ediție a importantei reviste internaționale de chimie «Chemistry Abstracts», datează din 1972. «Rămânerea în urmă în domeniul cunoașterii este între 10 și 15 ani» față de ceea ce se află în afara țării, a declarat domnul Virgil. Regimul a făcut dificil și riscant pentru cititori să facă rost de publicații «sensibile» – aproximativ 10% din cărțile pe care le deține biblioteca. Printre acestea se găseau toate cărțile și periodicele care tratau subiectul politicii românești în perioada interbelică”⁶⁷.

Opulența familiei Ceaușescu a fost, la rândul ei, larg comentată într-un articol sugestiv, cu titlul: „Casa lui Ceaușescu: aur, argint, artă și un buncăr de marmură”⁶⁸. În plus, într-un articol din 27 decembrie se preciza că: „La aceasta se adaugă insulta unei insașiabile vanități. Deși a condus sub crezul lui Marx, Președintele Ceaușescu a ajunsă să semene cu unul din ultimii cezari bolnavi mintal într-o țară care a fost odată provincie romană”⁶⁹.

Elena Ceaușescu a fost, de asemenea, sursă a analizei jurnaliștilor care scriau pentru IHT. Un articol intitulat „Doamna Ceaușescu văzută ca o arogantă mincinoasă”⁷⁰, din 26 decembrie 1989, amintea că biografiile oficiale o întinereau cu doi ani; deși era considerată un chimist calificat cu cărți vândute în întreaga țară și traduse în alte limbi (cărți scrise de autori români), atunci când i se adresa o întrebare pe o temă științifică ceda răspunsul unui „tovarăș inginer”, de asemenea era responsabilă pentru curricula școlară dar și că era, printre altele, needucată, arogantă și plină de cinism⁷¹.

Nu lipsesc nici evaluările de ordin sentimental ale cetățenilor față de regim. În acest sens sunt preluate relatări ale martorilor străini prezenți la Timișoara în acele momente conform cărora exista o „furie oarbă”⁷² față de viața pe care regimul o impusese populației ca urmare a unor politici economice care creaseră o situație în care populația se afla la „minimul de subzistență” și în care oamenii „nu îndrăzneau nici măcar să își vorbească unul altuia”⁷³.

⁶⁷ Blaine Harden, *Romanian readers begin new chapter. Ceausescus books recycled to paper as National Library Starts to air out*, IHT, 29 decembrie.

⁶⁸ *The Ceaucescu house:gold, silver, art and marble bunker*,Ibidem, 29 decembrie.

⁶⁹ *Reckoning in ...* art. cit.

⁷⁰ *Mrs. Ceausescu seen as arrogant phony*, Ibidem, 26 decembrie.

⁷¹ Ibidem.

⁷² Celestine Bohlen, *Witnesses describe bloody Timisoara repression*, Ibidem, 21 decembrie.

⁷³ Blaine Harden, *Despite dictator's censorship «everybody knew» of changes*, IHT, 29 decembrie.

Securitatea ca armată personală a lui Ceaușescu⁷⁴ – cea care asigurase perpetuarea timp de 45 de ani a unui regim „neo-fascist”⁷⁵ – politicile sale pro-nataliste și fatalitatea acestora pentru Ceaușescu⁷⁶, copii bolnavi de Sida⁷⁷, comparațiile între regimurile totalitare și posibilele consecințe ale politicilor și evoluției acestora⁷⁸, reacția lui Ceaușescu față de declanșarea protestelor și deciziile acestuia față de demonstranți⁷⁹, reacția și comportamentul acestuia față de și în timpul procesului și a execuției⁸⁰, consecințele înlăturării lui Nicolae Ceaușescu de la putere⁸¹ au fost alte teme abordate în paginile **IHT** care au contribuit la conturarea imaginii regimului de la București și a liderului acestuia.

„Unul dintre cei mai cumpliți dictatori din lume este răsturnat. Orice se va întâmpla în viitor, în România, megalomanul Nicolae Ceaușescu nu mai poate să-și câștige puterea de care s-a agățat timp de 24 de ani”⁸². Până la execuția acestuia, și chiar după aceasta, regimul său făcuse multe victime, iar numărul lor și atunci, ca și astăzi, rămâne un aspect încă neelucidat pe deplin.

Din descrierea evenimentelor care au avut loc în timpul Revoluției nu puteau lipsi informațiile cu privire la numărul victimelor. Punerea în circulație a unor date diferite cu privire la acest subiect a fost surprins și de către o parte

⁷⁴ Securitate: Ceaușescu's, „Private Army”, Ibidem, 26 decembrie; Alan Cowel, *Friend vs. Friend: documents reveal Romanian Secret Police Tactics*, 3 ianuarie 1990.

⁷⁵ William Pfaff, *Begining of the end for the Conducător*, Ibidem, 21 decembrie.

⁷⁶ Landon Y. Jones Jr., *Busted by the Baby Boom*, **Time**, 29 ianuarie.

⁷⁷ Celestine Bohlen, *Ceauscescu legacy: babies with AIDS*, **IHT**, 9 februarie 1990.

⁷⁸ Jim Hogland, *Romania and Panama: lessons of expediency abound*, Ibidem, 28 decembrie; Youssef M. Ibrahim, *Arab media warn of Romania parallel*, Ibidem, 29 decembrie; Nicholas D. Kristof, *In China, self-reproach over Romania*, Ibidem, 15 ianuarie 1990.

⁷⁹ *Ceausescu declares an emergency*, Ibidem, 21 decembrie; Celestine Bohlen, *Witnesses describe ... art. cit.*; *Police rout Bucharest rally as disorder*, Ibidem, 22 decembrie, *Reckoning in Romania* art.cit., Celestine Bohlen, Clyde Haberman, *Ceausescu's downfall: his order to kill*, Ibidem, 8 ianuarie 1990.

⁸⁰ *Romania Military executes Ceausecu and wife. At secret trial, Romanian Leaders are convicted of killing 60,000*, Ibidem, 26 decembrie, *Romania: Military executes Ceausescu and his wife after secret trial*, Ibidem, 26 decembrie, *Romanian Tv shows Ceasescu's body*, Ibidem, 27 decembrie.

⁸¹ Celestine Bohlen, *What's Romanian for „free”? Intelligentsia a loss for words to describe life now*, Ibidem, 2 ianuarie, David Binder, *Bucharest fast lane hustles to catch up*, Ibidem, 1 februarie 1990.

⁸² *Ziariștii americani...* p. 22.

a presei⁸³. Numărul victimelor a variat de la „câțiva oameni”⁸⁴ la câteva zeci și sute⁸⁵, până la câteva mii⁸⁶ sau zeci de mii⁸⁷.

⁸³ „Au existat neconcordanțe mari privind numărul de oameni raportați ca omorâți de poliție în luptele de la Timișoara. Un martor ocular care a trecut granița cu Iugoslavia a spus ieri că șase oameni au fost omorâți, în timp ce o agenție de presă s-a referit la 12, iar alta la sute”. *Ziariștii americani...*, p. 7.

⁸⁴ „Poliția a deschis focul... omorând câțiva oameni”. Ibidem.

⁸⁵ „Au fost morți, numărul lor, undeva între zece și câteva sute”, *Ziariștii americani...*, p. 8; „A părăsit spitalul pentru a se întoarce în Piața Universității, unde în câteva ore, membrii forțelor de elită, numite securitate, au deschis focul. Aceste forțe, căutând să înnăbușe revolta populară împotriva dictatorului Nicolae Ceaușescu, au ucis câteva sute de civili neînarmați care scandau lozinci pentru libertate, apoi au despuiat cadavrele de haine și acte de identitate și le-au urcat în camioane”. Ibidem, p. 32.

⁸⁶ „Agenția de știri oficială est-germană ADN, citând români stabiliți în Germania de Est, cu prietenii și familii în România, a spus că forțele securității au omorât între 3.000 și 4.000 de demonstranți în orașul Timișoara și au continuat să înnăbușe alte demonstrații de protest în peste 10 orașe. Peste 30 de copii au fost masacrați de poliție în timpul revoltei din Timișoara, conform agenției de presă iugoslavă, Tanjug. Agenția a spus că pasagerii sosiți cu trenul din București în orașul Vrsac de la granița iugoslavă au relatat un masacrul în fața catedralei a 36 de copii care duceau lumânări într-o paradă în care cereau pâine, pace și demnitate umană”. Ibidem, p. 12, „Acest atac, în care s-a spus că au căzut între 3.500 și 4.500 de oameni, a aprins scânteia Revoluției care avea să îl răstoarne pe Ceaușescu. În timpul atacului, forțele securității au deschis focul asupra unei mulțimi, care se îndrepta spre sediul partidului comunist, pentru a protesta împotriva arestării unui preot”. Ibidem, p. 36; „Mai mult de 250 de membri ai comunității românești locale au venit pentru a asista la o comemorare oficială la o biserică din Falls Church, ieri, în memoria miilor de oameni care au murit în timpul protestelor și a luptelor grele din patria lor și pentru a sărbători prinderea, sâmbătă, a liderului comunist Nicolae Ceaușescu”. Ibidem, p. 31, „Armata estimează că ar fi posibil ca aproximativ 1.000 de oameni să fi murit la București și 3.000 în restul țării”. Ibidem, p. 49; Imre Karacs, *2000 Romanians reported killed, The independent*, 20 decembrie.

⁸⁷ „Membrii noului guvern au spus inițial că numărul era, incredibil, 70.000, mai târziu au recunoscut că numărul fusese exagerat și că adevărul e mai aproape de «câteva mii». *Ziariștii americani...* op. cit., p. 39, „În cadrul unei transmisii sumbre din Ajunul Crăciunului, Televiziunea Română a declarat, conform unor estimări inițiale realizate pe baza informațiilor provenite din țară, că este posibil ca aproximativ 70.000 să fi murit în timpul răscoalei.” SP, 25 decembrie, „Există rapoarte care amintesc că au murit 80.000 de oameni în timpul răscoalei, marcând una dintre cele mai feroce bătălii stradale de la Al Doilea Război Mondial. A fost raportată torturarea și îngroparea în gropi comune a sute de oameni”. SP, 26 decembrie. În legătură cu importanța, pentru români, a numărului de victime, Lucian-Vasile Szabo face următoarea remarcă „De fapt, mulți dintre români vor reține mai degrabă fondul informativ și comentariile încurajatoare în declanșarea și alimentarea protestelor și nu cifre ale morților, fie și exagerate.” Lucian-Vasile Szabo, „Mass media și misterul celor „4632” de morți de la Timișoara din decembrie 1989”, p. 10-18, în *Sfera Politicii*, nr. 6 (182)/2014, p. 16.

România - URSS

Interesul presei față de protestele din România nu putea eluda „factorul Gorbaciov”. Articolele din primele zile ale protestelor considerau Uniunea Sovietică drept singura țară care putea avea o influență asupra „domnului Ceaușescu” în vederea exercitării de presiuni asupra acestuia pentru respectarea convențiilor de la Helsinki și Viena, încălcate în urma modului în care liderul de la București gestionase manifestațiile de la Timișoara⁸⁸.

Surprinzător pentru jurnaliștii americani a fost nu doar reticiența autorităților sovietice în a se exprima față de natura evenimentelor din România ci și surprinzătoarea lipsă de informații pe care acestea le clamau, sau insuficiența lor⁸⁹.

Discrepanța dintre diferențele de reacție ale Moscovei față de evenimentele din Piața Tienanmen și cele din România a fost analizată în termenii unei dileme de politică internă a Uniunii Sovietice, aflată ea însăși într-un proces de reformare. Doctrina Sinatra venind, în acest caz, în contradicție cu „valorile universale umane” promovate de noua conducere a lui Gorbaciov⁹⁰.

Existența unor informații insuficiente care să permită autorităților moscovite conturarea unei poziții fundamentate asupra evenimentelor din România și identificarea prezenței unor dileme de natură politică internă la Kremlin a fost completată în cadrul analizei jurnaliștilor americani de *subiectul Republicii Moldovei*. Perspectiva unirii dintre aceasta și România ca urmarea a asemănarilor etnice și lingvistice, pe fundalul instabilității din ambele

⁸⁸ „Desigur, ca partener comercial principal al României, Uniunea Sovietică este de presupus să aibă cea mai mare influență în România, dacă cineva mai are influență. Acțiunile domnului Ceaușescu sunt în conflict flagrant cu convențiile de la Helsinki și Viena. Acum este momentul ca Moscova să demonstreze că ia acele convenții în mod serios”. Ziariștii americani..., p. 12.

⁸⁹ „Deocamdată, informațiile pe care le-am primit de la București și de la ambasadorul român nu ne dau posibilitatea de a ne forma o noțiune a ceea ce se întâmplă în țara aceasta”. Ibidem, p. 16.

⁹⁰ „Răspunsul prudent al liderului sovietic e în contrast cu răspunsul viguros la masacrul demonstrațiilor din Beijing, în iunie, și accentuează reluctanța Uniunii Sovietice de a critica tratamentul României asupra propriilor cetățeni. Situația României prezintă o dilemă pentru Uniunea Sovietică, în proces de reformare: fie să aplice «valorile universale umane», care sunt la baza politicii externe a domnului Gorbaciov și să condamne acțiunea sau să tacă luând în considerare principiul de neintervenție în afacerile interne ale unui stat suveran din Estul Europei, de asemenea un principiu cheie al doctrinei sovietice curente.” Ibidem.

țării⁹¹, a fost considerată problematică⁹² și o complicație⁹³ pentru conducerea sovietică.

Autoritățile de la Kremlin au făcut declarații de susținere față de Revoluția din România după apariția Frontului Salvării Naționale⁹⁴, iar insistențele presei americane, și nu doar, de a afla care era poziția Uniunii Sovietice față de o posibilă intervenție armată a acesteia și a Pactului de la Varșovia în România, una care avea și acceptul Statelor Unite⁹⁵, nu au condus la declarații diferite față de cele enunțate de Moscova în spiritul doctrinei de politică externă promovată de

⁹¹ „Reținerea domnului Gorbaciov pare a fi de asemenea relatată la sensibilitatea chestiunii române în Moldova (Rep. Moldova), o republică la granița sovietică, unde majoritatea populației este, din punct de vedere etnic și lingvistic, română. Frontul Popular Moldovenesc a făcut o paralelă între represiunea română și forța folosită împotriva demonștrărilor moldoveni de luna trecută”. Ibidem.

⁹² „În ciuda acestei euforii generale, știrile din Moldova Sovietică sugerează că eliberarea României de sub dominația lui Ceaușescu ar putea să creeze noi probleme pentru statul sovietic. În urma unei slujbe în memoria demonștrărilor români uciși în revoluție, ținută la Chișinău, 10.000 de oameni au protestat scandând: «Jos cu gardurile!», o referință clară la granița româno-sovietică. Sergiu Burcă, purtătorul de cuvânt al Frontului Popular din Moldova, a menționat că sloganul reflectă cererile naționaliștilor de secesiune din Uniunea Sovietică și unirea cu România. Sergiu Burcă, purtătorul de cuvânt al Frontului Popular din Moldova, a menționat că sloganul reflectă cererile naționaliștilor de secesiune din Uniunea Sovietică și unirea cu România. Existența regimului ceaușist în România a limitat dorința de unificare până acum. Dar ziaristul moldovean Alexandr Brodski ne spune că după căderea lui Ceaușescu, unificarea va deveni o problemă majoră. «Nu mă aștept la o explozie, dar cred că această temă va apărea foarte des în viitor». Ibidem, p. 19.

⁹³ „În ultimele zile, zeci de mii de oameni au demonstrat în Moldova Sovietică în sprijinul Revoluției române, într-un avânt de simpatie națională, care a adus chemări la reunificarea Republicii Sovietice cu România. Chemările la reunificare rezultate din răsturnarea lui Ceaușescu rămân o potențială complicație pentru autoritățile sovietice și reprezintă un motiv important pentru care domnul Gorbaciov dorește o reîntoarcere cât mai rapidă la normal, în București. Cu toate acestea, Partidul Comunist Moldovenesc, care cu numai câteva săptămâni în urmă a schimbat de la conducere un element conservator cu o figură mai progresistă, domnul Petru Lucinschi, a încercat să se identifice cu creșterea simpatiei naționale, organizând de Crăciun o zi de muncă voluntară, pentru ajutorarea României”. Ibidem, p. 47-48.

⁹⁴ „Conducătorul sovietic, Mihail Gorbaciov precum și parlamentul sovietic și-au declarat solidaritatea cu revoluția populară din România, noaptea trecută, după ce au urmărit evenimentele dramatice din București în tot cursul zilei.” Ibidem, p. 19.

⁹⁵ Conform **Chicago Tribune**, la 24 decembrie 1989, James Baker a declarat, mai exact, că SUA „nu s-ar opune în cazul în care Uniunea Sovietică sau țările membre Pactului de la Varșovia ar invadea România, pentru a sprijini forțele pro-democrație în lupta lor împotriva elementelor loiale lui Nicolae Ceaușescu”. Ibidem, p. 29, la fel, *U.S. would back Soviet intervention, Baker Says*, **Seattle Post - Intelligencer**, 25 decembrie.